

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

DƯƠNG THỊ SINH

**ĐẶC ĐIỂM NGÔN NGỮ CỦA CÁC TÍT BÀI
TRÊN TẠP CHÍ KHOA HỌC**
(KHẢO SÁT TRÊN BA TẠP CHÍ: NGÔN NGỮ & ĐỜI SỐNG,
NGÔN NGỮ, TỪ ĐIỂN HỌC VÀ BÁCH KHOA THU)

**LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM**

THÁI NGUYÊN - 2015

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

DƯƠNG THỊ SINH

**ĐẶC ĐIỂM NGÔN NGỮ CỦA CÁC TÍT BÀI
TRÊN TẠP CHÍ KHOA HỌC
(KHẢO SÁT TRÊN BA TẠP CHÍ: NGÔN NGỮ & ĐỜI SỐNG,
NGÔN NGỮ, TỪ ĐIỂN HỌC VÀ BÁCH KHOA THU)**

**Chuyên ngành: NGÔN NGỮ VIỆT NAM
Mã số: 60 22 01 02**

**LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM**

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS. PHẠM VĂN TÌNH

THÁI NGUYÊN - 2015

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan Luận văn Thạc sĩ *Đặc điểm ngôn ngữ của các tit bài trên tạp chí khoa học* là kết quả nghiên cứu của riêng tôi, không sao chép của ai. Các số liệu, kết quả trong luận văn là trung thực và chưa được công bố trong các công trình khác. Nếu sai, tôi xin chịu hoàn toàn trách nhiệm./.

Thái Nguyên, tháng 8 năm 2015

Tác giả luận văn

Dương Thị Sinh

LỜI CẢM ƠN

Trước tiên, với lòng biết ơn sâu sắc, em xin gửi lời cảm ơn chân thành nhất tới thầy giáo - PGS. TS Phạm Văn Tình đã tận tình hướng dẫn, chỉ bảo và giúp đỡ em hoàn thành tốt luận văn này.

Em xin trân trọng cảm ơn các thầy, cô giáo trong Ban giám hiệu, Khoa Sau đại học, Khoa Ngữ văn trường Đại học Sư phạm - Đại học Thái Nguyên đã tạo mọi điều kiện để em hoàn thành khóa học và thực hiện tốt luận văn tốt nghiệp.

Em xin chân thành cảm ơn các thầy, cô giáo - những người đã tận tình giảng dạy, hướng dẫn em trong suốt quá trình học tập và giúp đỡ em hoàn thành tốt luận văn này.

Cuối cùng, xin gửi lời cảm ơn chân thành tới người thân, bạn bè và các bạn học viên lớp Cao học Ngôn ngữ K21 đã luôn giúp đỡ, động viên, khích lệ tôi trong suốt thời gian vừa qua.

Xin chân thành cảm ơn!

Thái Nguyên, tháng 8 năm 2015

Tác giả luận văn

Dương Thị Sinh

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN.....	ii
MỤC LỤC	iii
DANH MỤC CÁC BẢNG	iv
MỞ ĐẦU.....	1
1. Lí do chọn đề tài	1
2. Lịch sử nghiên cứu	2
3. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu	6
4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu	7
5. Phương pháp nghiên cứu	8
6. Đóng góp của đề tài	8
7. Cấu trúc của luận văn	8
Chương 1: CƠ SỞ LÝ LUẬN.....	9
1.1. Những vấn đề về ngữ pháp tiếng Việt.....	9
1.1.1. Từ.....	9
1.1.2. Cụm từ	10
1.1.3. Giới ngữ.....	13
1.1.4. Câu.....	13
1.1.5. Văn bản.....	16
1.2. Những vấn đề về phong cách học.....	21
1.2.1. Khái niệm phong cách học	21
1.2.2. Các phong cách chức năng trong tiếng Việt.....	21
1.3. Những vấn đề về báo chí và sự phân biệt báo với tạp chí.....	24
1.3.1. Khái quát về báo chí	24
1.3.2. Phân biệt báo và tạp chí.....	25
1.4. Tít báo chí	27

1.4.1. Khái niệm	28
1.4.2. Tính chất	28
1.4.3. Chức năng.....	29
1.4.4. Cấu trúc của tí.....	30
1.4.5. Những loại tí thường gặp.....	30
1.4.6. Các loại tí mắc lỗi.....	31
1.5. Tiêu kết	31
Chương 2: ĐẶC ĐIỂM CÁC TÍT BÀI TRÊN TẠP CHÍ KHOA HỌC	
XÉT VỀ HÌNH THỨC.....	32
2.1. Đặt vấn đề.....	32
2.2. Cấu trúc ngữ pháp của tí.....	33
2.2.1. Tít được thể hiện bằng từ.....	33
2.2.2. Tít được thể hiện bằng cụm từ.....	33
2.2.3. Tít được thể hiện bằng giới ngữ	38
2.2.4. Tít được thể hiện bằng câu	38
2.2.5. Tít có cấu trúc đặc biệt	41
2.3. Các thủ pháp đặt tí thường gặp (các loại tí thường gặp).....	42
2.3.1. Dùng các đơn vị của ngôn ngữ dân gian	43
2.3.2. Dùng biện pháp tu từ	44
2.3.3. Dựa theo tên các tác phẩm văn học, ca khúc nổi tiếng hoặc nương theo ý thơ, danh ngôn... ..	44
2.3.4. Dùng con số để nhấn mạnh	45
2.3.5. Dùng cấu trúc bỏ lửng	45
2.3.6. Tạo ra những cấu trúc mới, lạ, bất thường	47
2.3.7. Đặt ra những câu hỏi	47
2.3.8. Dùng kết cấu A:B, A-B	48
2.3.9. Đặt tí theo mô típ nhất định.....	49
2.3.10. Các thủ pháp đặt tí khác	53

2.4. Các tí mắc lỗi.....	54
2.4.1. Tít mơ hồ	54
2.4.2. Tít có độ dài quá lớn.....	54
2.4.3. Tít rập khuôn	56
2.5. Tiêu kết	56
Chương 3: ĐẶC ĐIỂM CÁC TÍT BÀI TRÊN TẠP CHÍ KHOA HỌC	
XÉT VỀ NGŨ NGHĨA.....	58
3.1. Đặt vấn đề	58
3.2. Tít thể hiện nội dung dẫn nhập	60
3.3. Tít thể hiện quan hệ với Sa-pô (Chapeau).....	62
3.4. Tít phản ánh kết luận	65
3.5. Tít định hướng nghiên cứu	67
3.6. Tít thể hiện một nội dung chính	69
3.7. Tít thể hiện nội dung tổng thể.....	71
3.8. Tiêu kết	73
KẾT LUẬN.....	75
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	78
PHỤ LỤC	

DANH MỤC CÁC BẢNG

Bảng 2.1. Bảng thống kê các cấu trúc ngữ pháp của títt bài trên tạp chí khoa học.....	32
Bảng 2.2. Bảng thống kê các kiểu câu chia theo mục đích nói.....	39
Bảng 2.3. Bảng thống kê các thủ pháp đặt títt thường gặp trên tạp chí khoa học	42
Bảng 3.1. Bảng kết quả khảo sát thể hiện đặc điểm ngữ nghĩa của các títt bài trên tạp chí khoa học.....	59

MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

Các ấn phẩm xuất bản định kì (báo, tạp chí) là sản phẩm của những phương tiện truyền thông vốn rất cần thiết cho mọi đối tượng bạn đọc rộng rãi trong xã hội. Các ấn phẩm đó không chỉ phản ánh thông tin một cách nhanh chóng, kịp thời với nội dung đa dạng, phong phú, mà còn cung cấp một lượng tri thức khoa học trong nhiều lĩnh vực. Trong các báo chí đa dạng đó, tạp chí khoa học (hiện tại chiếm một tỉ lệ đáng kể trong số hơn 800 ấn phẩm báo chí ở Việt Nam) đang có sự phát triển mạnh mẽ, đáp ứng nhu cầu thông tin khoa học về những kết quả nghiên cứu, trao đổi, phê bình... trong mọi lĩnh vực khoa học.

Trong cấu trúc văn bản nói chung, văn bản báo chí nói riêng, tít (tiêu đề, đầu đề...) là bộ phận giữ một vai trò quan trọng. Nó là yếu tố đầu tiên được ví như cánh cửa để độc giả bước vào văn bản, quyết định sự lựa chọn của độc giả đọc hay không đọc văn bản đó. Việc đặt tít như thế nào cho hay, cho hấp dẫn và lôi cuốn người đọc luôn là một vấn đề đặt ra cho các nhà báo. Có một thực tế là, nhiều tít báo hiện nay chưa đảm bảo được tính hấp dẫn, lôi cuốn, thậm chí còn mắc lỗi, đặc biệt là lỗi trong sử dụng ngôn ngữ.

Tuy nhiên, nghiên cứu tít báo về phương diện ngôn ngữ lại chưa được quan tâm nhiều. Đã có một số công trình nghiên cứu về đặc điểm tít báo nhưng phần thì tiến hành khảo sát trong phạm vi quá hẹp, phần lại quá dàn trải nên kết quả nghiên cứu còn những hạn chế nhất định, chưa làm nổi rõ được đặc điểm ngôn ngữ tít báo. Mặt khác, cho đến nay, chưa có công trình nào nghiên cứu về đặc điểm ngôn ngữ tít trên tạp chí khoa học - một loại tạp chí có những đặc thù riêng, đòi hỏi cao về tính chất chuyên sâu cũng như trình độ của đối tượng bạn đọc.

Trong các tạp chí khoa học, tạp chí thuộc chuyên ngành ngôn ngữ chiếm một số lượng đáng kể. Hiện nay, ngoài 3 tạp chí chuyên ngành ngôn

ngữ được tính điểm cao nhất (Ngôn ngữ, Từ điển học & Bách khoa thư, Ngôn ngữ & Đời sống) còn khá nhiều các tạp chí khoa học khác (của các trường, các viện nghiên cứu có đăng tải các công trình ngôn ngữ học). Chính vì vậy mà nghiên cứu ngôn ngữ tít trên tạp chí khoa học, và cụ thể là các tạp chí thuộc lĩnh vực ngôn ngữ học, là công việc vô cùng cần thiết, có ý nghĩa lí luận và thực tiễn cao. Vì những lí do trên, chúng tôi chọn đề tài: **“Đặc điểm ngôn ngữ của các tít bài trên tạp chí khoa học”** làm đề tài nghiên cứu cho luận văn của mình.

2. Lịch sử nghiên cứu

Trong những năm gần đây, sự phát triển vượt bậc của báo chí đã chứng tỏ tầm quan trọng của mình đối với đời sống, xã hội trong tư cách là cơ quan quyền lực thứ tư, thì ngôn ngữ báo chí cũng ngày càng thu hút được sự quan tâm của các nhà nghiên cứu từ nhiều góc độ khác nhau.

Tác giả Hà Minh Đức (trong cuốn *Cơ sở lí luận báo chí, đặc tính chung và phong cách*, Nxb Đại học Quốc gia Hà Nội, 2000) cho rằng, ngôn ngữ báo chí và ngôn ngữ văn học đều là những ngôn ngữ có tính chuẩn mực cao. Đồng thời khẳng định, ngôn ngữ báo chí là ngôn ngữ chính luận, đảm nhiệm chức năng chính là chức năng thông tin.

Còn tác giả Hoàng Anh (trong *Một số vấn đề sử dụng ngôn từ trên báo chí*, Nxb Lao động, 2003) lại quan tâm đến tính sự kiện của ngôn ngữ báo chí, coi đây là nét đặc trưng bao trùm của ngôn ngữ báo chí.

Tác giả Nguyễn Tri Niên (trong *Ngôn ngữ báo chí*, Nxb Đồng Nai, 2003) đã căn cứ vào bản chất của thông tin báo chí mà không căn cứ vào bản chất nội tại của ngôn ngữ để chỉ ra đặc điểm của ngôn ngữ báo chí, do tác giả phân biệt quá rạch ròi ngôn ngữ và ngôn ngữ báo chí nên quan điểm này còn nhiều hạn chế.

Tác giả Vũ Quang Hào - người có nhiều kinh nghiệm trong nghiên cứu và giảng dạy trong lĩnh vực báo chí (trong cuốn *Ngôn ngữ báo chí*, Nxb Đại học Quốc gia Hà Nội, 2004) đã đưa ra được những nhận định, quan điểm rất có